

עם יום-גולני

נתיב-הקרבות של חטיבת "גולני", שבימים אלה התכנסה לציין את יום-החטיבה השנתי שלה, ראוי וראוי הוא כי יוצג מדי-פעם מחדש בפני קהל קציני צה"ל וחיליו — ומהגם בפני אלה מהם אשר את נסיון מלחמת-הקוממיות ולקחה יודעים הם רק מתוך סיפור, שמיעת-דברים וקריאתם. אכן, בעתיד הקרוב יופיע במהדורה חדשה ומורחבת, הספר "אילן ועלח", הוא ספרה של חטיבת "גולני"; ושם-המשנה שלו — "הקרבות של חטיבת גולני" — מבטא בצורה נכונה וקולעת את תוכנו. הפעם מוגשים לקוראי "מערכות", לציון יומה של חטיבת-רגלים ותיקה ורבת-זכויות זו, קטעים-מספר מתוך סקירתו המקפת והמאלפת מאוד של אלוף-משנה נחום גולן, מי שפקד על החטיבה ברוב קרבותיה שבמלחמת-הקוממיות. יש להצטער על כך כי מחמת צמצום המקום שלרשותנו — היה הכרח לותר על הפרקים המבצעיים רבי-הענין ועשירי-הלקח שבסקירה זו; והקטעים המוגשים מתרכזים רק בהדגשת המיוחד והמצויין שבמקורה ובתכונותיה של חטיבה זו.

חטיבת-גולני קמה על ירושת יחידותיו של חיל-השדה (חי"ש) אשר לארגון-ה"הגנה", שהיו קיימות כמה שנים קודם לכן בנתיבי הנפות של גליל-הצפון והיו מטופחות במידה רבה בגושי ההתיישבות בעמקים. בניגוד לחטיבות מרחביות אחרות, פתיחה למלחמת-השחרור, נוצרה חטיבת גולני ב-22 בפברואר 1948. עד אז היתה קיימת בצפון חטיבת "לבנוני". בעיות הבטחון הספציפיות של כל אחד מהגושים הגיאוגרפיים-התיישבותיים, שנכללו בתחום הזה, הצריכו את צמצום המרחב. כדי שמכות-פיקודית אחת; וכך קמו, על יסודה של חטיבת-לבנוני, שתי חטיבות: "גולני", ו"כרמלי". יחידות הפלמ"ח, המגויסות מקודם והנו בגליל הצפון, פעלו בתיאום עם מטות החטיבות והגדודים, אם כי לא היתה כל כפיפות פיקודית למטות אלה.

חטיבת "גולני", אשר קמה כרוב חטיבות-ה"הגנה" וצה"ל, במתכונת של חטיבה-טריטוריאלית, האחראית למרחב-גיאוגרפי מסוים, על כל הנכלל בו ומקיפו (אויב), פסקה מלהיות בחזקתה זו באורח רשמי, ב-18 באבגוסט 1948, — עם שחרורה מעול-ההגנה המרחבית והחזקת הקיום והפקדתם בידי המחוזות אשר קמו ממנה. אך המשיכה לחנות זמן-מה בגבולותיה הגיאוגרפיים הקודמים. התפתחות זו היתה טבעית והכרחית, שכן בדרך זו בלבד יכולה לעלות יעילותם הקרבית של גדודי-השדה ומטה-החטיבה, עיכובים רבים נגרמו לחטיבה מחמת אחריותה הכוללת לשטח-ארץ מסוים והפריעו בעדה מלתכנן פעולות אופרכיות במובן רחב יותר.

*

מה היה הנף האנושי של החטיבה? מהיכן ינקה, ומה היו מקורותיה? היינו חטיבת-העמקים-והגליל, על המיוחד והאופיני שבמהות הגושים-ההתיישבותיים בחבל-ארץ זה, אשר האצילו מרוחם על החטיבה. פעילות ארגון-ה"הגנה", אשר טופחה בסביבה זאת במשך שנים רבות, שימשה גורם מכריע בבנין היחידה. נסיון מאורעות 39—1936 בסביבה זו, התגבשותה של שכבת-פעילים ב"הגנה" ואנשי-משמר, קורסים רבים ושונים אשר

הקיפו את אנשי הישובים והנוער, — הביאו לחטיבה שכבות המעורות במסורת ארגון-
"ההגנה" ובערכיו. אליהם נצטרפו יחידות מגויסות של חיל-נוטרים, בני ערים ומושבות, אף
הם חברי-הארגון, אשר קיימו בעת ההיא את שנת שירותם הלאומי בריכוזים שונים שבישובי
המרחב. ועל אלה נוספו מאנשי הישובים ובניהם, אשר לחמו במסגרת הצבא-הבריטי במלחמת-
העולם וראו בשירותם שליחות "הגנתית" מובהקת; קצתם הגיעו לחטיבה בראשיתה,
ויתרם — בגיוס המיוחד שנערך במרחב ערב ה-15 במאי. בחודש מארס 1948 החלו להגיע
לחטיבה ראשוני המגויסים ממחנות-הקלט מאנשי הערים והמושבות. הללו נקלטו ער-מהרה
בתוך המסגרות הקיימות, ספגו את האוירה האופיינית לחטיבה והתערו בה.

רבות מפעולות-החטיבה בוצעו תחילה תוך גיוס זמני של אנשי הישובים לצורך
פעולה בודדת, זו או אחרת. הדבר בא מתוך שהמסגרת של חילי-הגיוס-המלא לא הספיקה
עדין, ואנשים נקראו לפעולה ישר מעבודתם; וכשגמרו — חזרו למשקם, לעבודת-יומם.
גם הסגל הפיקודי של החטיבה עלה מקרב אנשי ההתיישבות שבמרחב, והוא שהטביע
את צביונו המובהק על החטיבה ואורח-חייה והשפיע על הרוח והאוירה המיוחדים, אשר ציינו
אותה בתקופת מלחמת-השחרור, ואף לאחריה.
וכך היו החטיבה ומרחב העמקים והגליל, על ישוביו ותושביו, בימים הראשונים
למלחמה — גוף אחד.

*

נתעשרנו בנסיון-לחימה רב, מגוון ומקיף תנאים שונים ומנוגדים באופים. למדנו
ללחום בהרים ובמדבר, בין אם נשענו על שטחים מאוכלסים, ובין אם "חלל-ריק" היה
בעורפנו, נגד אויב בלתי-סדיר, ונגד צבא-סדיר, בהגנה ובהתקפה, בלחימה נחה ובמלחמה
נעה, ביום ובלילה, תוך סיוע ובלעדיו — כשהיחידות הולכות ומתפתחות בארגון, ובתוכן
משתלבת ומתקדמת עבודת-המטה.

חטיבת-גולני מגלמת בתוכה שלבי התפתחות מגוון
מיליציוני "כבד" ומסורבל, טריטוריאלי ומרותק, וכתוצאה
מכך, לעתים, אף מפוצל ומפורד — עד תיותה כוח-לוחם
כהטיבה (בריגדה) במובן האופרטיבי והטקטי — הניתן
להעברה מהירה ממקום למקום במרחב של חזית, ומן
החזית האחת אל האחרת, מבלי שיתערער, כתוצאה מתזוזות
אלו, בטחון-המרחב אשר בו חנתה מקודם, היתה זו התפתחות, שהכילה
בקרבה את השלבים העיקריים בהתהוות צבאנו ובדרך-לחימתו. החטיבה ניסתה
למזג בהיותה את נסיון "ההגנה" ורוחה בערכים חיוביים בתחומי הארגון-הצבאי, שנרכשו
על-ידי השתתפותם של בחורים עבריים ביחידות הצבא-הבריטי בשנות מלחמת-העולם
השניה — מציגה שבאה לא בהעתקה שרירותית של אותם ערכים, אלא על ידי התאמתם
למציאותנו.